

Анастасія Баліцька,
студентка,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент Ніна Свистун

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ОКСАНИ ЗАБУЖКО «МУЗЕЙ ПОКИНУТИХ СЕКРЕТІВ»

Постановка проблеми. Граматична організація художнього тексту, зокрема синтаксичні особливості, відіграє визначальну роль у формуванні індивідуального стилю письменника та реалізації його художнього задуму. У романі «Музей покинутих секретів» синтаксис виступає не лише засобом побудови висловлювання, а й важливим інструментом відтворення складної структури наративу, багатоголосся та внутрішнього світу персонажів. Різноманітні граматичні засоби – складні синтаксичні конструкції, парцеляція, вставні та вставлені елементи, еліптичні та неповні речення – забезпечують глибину психологічного аналізу й сприяють передачі фрагментарності пам'яті та асоціативності мислення. Попри значний інтерес мовознавців до синтаксису художнього мовлення, граматичні особливості сучасної української прози, зокрема індивідуально-авторські синтаксичні стратегії у творчості Оксани Забужко, залишаються недостатньо системно описаними. Актуальним є дослідження функціонування граматичних засобів у романі та їхнього впливу на художню виразність і сприйняття тексту.

Аналіз досліджень проблеми. Граматичні особливості художнього тексту, зокрема синтаксична організація речення, є предметом дослідження багатьох мовознавців, оскільки вони забезпечують не лише структурну цілісність висловлювання, а й виконують важливу стилістичну функцію. Складному реченню властива сукупність формально-синтаксичних і семантико-синтаксичних ознак, з-поміж яких найважливішими є поліпредикативність, що виявляється в наявності кількох предикативних

одиниць вихідних простих речень, відмінна від простого речення структурна схема, змістова й інтонаційна єдність [1, с. 279].

Проблеми синтаксису української мови досліджували Іван Вихованець і Катерина Городенська, які розглядали структуру речення та типи синтаксичних зв'язків. Стилiстичний потенціал синтаксичних засобів, зокрема експресивні можливості інверсії та парцеляції, аналізувала Світлана Єрмоленко.

Водночас індивідуально-авторські граматичні особливості сучасної прози, зокрема у романі «Музей покинутих секретів», залишаються недостатньо системно вивченими. Це зумовлює актуальність подальшого аналізу синтаксичного ідіостилу Оксана Забужко.

Мета дослідження – виявити та описати граматичні особливості роману «Музей покинутих секретів».

Завдання дослідження: проаналізувати типи синтаксичних конструкцій у творі Оксана Забужко; визначити їхню роль у формуванні художньої виразності та індивідуального авторського стилю.

Виклад основного матеріалу. Своєрідною ознакою творчості Оксани Забужко стає літературний прийом «текст у тексті», який наявний у назві роману «Музей покинутих секретів». Цей прийом передбачає уможливлення вставних текстів, документів, фотознімків, а точніше, їх описів [3, с. 190]. Це створює особливу граматичну організацію тексту. Граматична організація роману Оксана Забужко характеризується складністю синтаксичних конструкцій, багатошаровістю мовлення та поєднанням різних стилістичних особливостей. Однією з найяскравіших ознак є активне використання розгорнутих складних речень, які передають плин думок персонажів і створюють ефект внутрішнього мовлення.

Так, у тексті часто трапляються багатокомпонентні складні речення з різними типами зв'язку: «...він більше не був "секретом" – був уже просто купкою закопаного сміття» [2, с. 536]. Тут поєднується безсполучниковий

зв'язок із градаційним смисловим переходом, що підсилює емоційний ефект висловлення.

«Ніби мені відкрилися нараз усі ті "секрети", що ми нарobili, а потім покинули й ніколи більше до них не навідувалися, – як вони всі й далі лежать там, у землі» [2, с.536]. Тут поєднуються підрядний, сурядний і безсполучниковий зв'язки.

«Лише що селянам ніхто такої інформації не вділяв, – а ті, хто знав, скільки кроків... не раз гинули перше, ніж устигали передати секрет іншій довіреній особі» [2, с.517]. У цьому прикладі наведено ще одне класичне багатокомпонентне речення із різними видами зв'язку.

Характерною рисою є також використання довгих синтаксичних періодів із численними уточненнями, вставними елементами та відокремленими членами речення. Наприклад: *«А місто було що іншого – місто цупко берегло в своїх мурах увесь час, прожитий у ньому людьми, магазинувало його, покоління за поколінням, як дерево, що нарощує річні кільця»* [2, с. 517]. Такі конструкції створюють ефект розгорнутого роздуму та філософського узагальнення.

Ще однією важливою граматичною особливістю є поєднання авторської мови з внутрішнім мовленням персонажів і діалогами, що формує поліфонічну структуру тексту. Наприклад: *«Ти слухаєш?.. – Угу...»* [2, с.536]. Тут короткі репліки контрастують із попереднім розгорнутим монологом, створюючи ефект живого мовлення. А у цьому прикладі авторський опис поєднується із суб'єктивним баченням героя: *«Тут твоє минуле могло... наскочити на тебе..., вибухнути..., – то міг бути... знайомий..., або... свідок..., котрий у цій хвилі був тобі геть ні до чого...»* [2, с. 517].

У романі активно використовуються неповні та еліптичні речення, які відтворюють природність розмови: *«Іду, ба»* [2, с.821]; *«Ну... Десь так.»* [2, с.536]; *«Ну, це вже твої фантазії...»* [2, с.537]. Подібні конструкції передають швидкість реакції персонажа та наближають текст до усного мовлення.

Важливою рисою є також експресивне використання парцеляції – поділу висловлення на кілька інтонаційно самостійних частин: *«Скло! Ось цей уламок. Закрити. І засипати, і зарівняти...»* [2, с. 821]. Це надає тексту динаміки та підсилює напруженість ситуації.

Суттєву роль відіграють риторичні запитання та окличні речення, що передають внутрішній стан персонажів: *«На снігу? Чому на снігу?»* [2, с. 819]. Такі конструкції відображають процес мислення та сумнівів.

Окремо варто відзначити широке використання вставних і уточнювальних конструкцій, що деталізують зміст і створюють ефект *«живого мислення»*: *...як і взагалі всього вітчизняного, проте жінки на знімках...»* [2, с. 11].

Крім того, у романі спостерігається активне використання звертань як елементу діалогічності мовлення: *«– Ка-атю! Катрусю!»* [2, с. 821]. Вони підсилюють емоційність і допомагають розкрити взаємини між персонажами.

Ще однією характерною рисою є змішування різних стилів мовлення – від розмовного до публіцистичного та навіть наукового, що відображається і в граматичній будові речень. Наприклад, у тексті поєднуються емоційно забарвлені репліки з розлогими описами та аналітичними міркуваннями: *«– А в нас, бідних, і свого музею сучасного мистецтва в країні катма!.. А робота розкішна, бігме, розкішна... – Тут навіч представлено готову драму, складену з усіх тих клаптикових свідчень, на які звичайно не звертаєш уваги... – А то помада, Дарино! – сміючись перебиває художниця ...»* [2, с. 82].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, граматична організація роману «Музей покинутих секретів» є важливим засобом творення художнього змісту. Синтаксис твору характеризується складністю, багаторівневістю та різноманітністю конструкцій, зокрема активним використанням складних речень, парцеляції та неповних структур.

Поєднання різних функціональних стилів зумовлює варіативність граматичних форм і сприяє створенню поліфонічності тексту. Таким чином, граматичні особливості роману відіграють важливу роль у розкритті

внутрішнього світу персонажів, відтворенні історичної пам'яті та формуванні індивідуального стилю авторки.

Список використаної літератури

1. Граматика української мови. Синтаксис : підруч. / І. Р. Вихованець; голов. ред. М. С. Тимошик ; ред. Л. Л. Щербатенко. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
2. Забужко О. Музей покинутих секретів. Вид. 5-те. Київ: «Видавничий дім «КОМОРА», 2025. 830 с.
3. Титаренко О. О. Особливості роману О. Забужко «Музей покинутих секретів». *Теоретичні та прикладні проблеми сучасної філології*. 2019. Вип. 8, ч. 2. С. 190–195.

Софія Богач,

студентка

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент Марія Наливайко

АНТРОПОНІМИ В РОМАНІ АНДРІЯ КОКОТЮХИ «ВИГНАНЕЦЬ І ЧОРНА ВДОВА»

Детективна проза Андрія Кокотюхи є помітним явищем сучасної української літератури, однак її ономастичний простір, зокрема антропологічний, залишається малодослідженим. Роман «Вигнанець і Чорна вдова» відтворює київський детективний антураж початку ХХ століття та відзначається багатою системою антропонімів, які несуть інформативне характеристичне та сюжетотвірне навантаження. Інтерес до цієї проблеми зумовлений тим, що власні імена персонажів роману не є випадковими: вони несуть семантичний, етимологічний і художній сенс, що суттєво впливає на сприйняття образів.

Антропонімна система «Вигнанець та Чорна вдова» охоплює повні офіційні найменування (ім'я + по батькові + прізвище), скорочені форми, прізвиська та апелятивні найменування, що переходять у власні назви. Серед усіх власних назв роману антропоніми є найчисельнішими: вони